

## Mediacja w sprawach o wykroczenia – wnioski *de lege ferenda*

Podstawowym celem postępowania w sprawach o wykroczenia jest ukształtowanie go w taki sposób, aby sprawca wykroczenia został wykryty i pociągnięty do odpowiedzialności oraz by zastosowane zostały wobec niego środki przewidziane prawem, które zrealizują zadania nie tylko w zakresie zwalczania wykroczeń, lecz także pozwolą na zapobieżenie im oraz na umocnienie poszanowania prawa i zasad współżycia społecznego.

Celem postępowania w sprawach o wykroczenia jest również to, aby uwzględnione zostały prawnie chronione interesy pokrzywdzonego. Dążyć powinno się zatem przede wszystkim do rozwiązania konfliktu wywołanego popełnieniem wykroczenia, a nie jedynie spowodowania dolegliwości przez wymierzenie sprawcy kary określonego rodzaju. Dotychczasowa, zdominowana przez interes państwa, filozofia karania, która sprowadzała się w istocie do ukarania sprawcy, a także niedoceniańa restytucji i kompensacji oraz pomijania ważnej roli rozwiązywania konfliktu społecznego, jaki powstał pomiędzy sprawcą a pokrzywdzonym wskutek popełnienia czynu zabronionego, zmienia się<sup>1</sup>. Szeroko rozumiane prawo karne nie może sprowadzać się wyłącznie do ukarania sprawcy, lecz coraz bardziej na pierwszy plan wysuwa się funkcja restytucyjna i kompensacyjna, także postępowania w sprawach o wykroczenia. W literaturze podkreśla się zmierzch dotychczasowego paradygmatu prawa karnego i zastąpienie go restytucją na rzecz pokrzywdzonego<sup>2</sup>.

Akty prawa międzynarodowego wskazują także priorytet funkcji restytucyjnej m.in., przez propagowanie instytucji mediacji w prawie karnym<sup>3</sup>. Zgodnie z art. 10 decyzji

<sup>1</sup> Uzasadnienie rządowego projektu Kodeksu karnego, [w:] Nowe kodeksy karne z 1997 r. z uzasadnieniem, Warszawa 1997, s. 146.

<sup>2</sup> Zob. J. *Consedine*, Sprawiedliwość naprawcza. Przywrócenie ładu społecznego, Warszawa 2004; M. *Wright*, Justice for Victims and Offenders, Philadelphia 1991; A. *Muszyńska*, Naprawienie szkody wyrządzonej przestępstwem, Warszawa 2010; A. *Marek*, T. *Oczkowski* (red.), Problem spójności prawa karnego z perspektywy jego nowelizacji, Warszawa 2011.

<sup>3</sup> Zob. decyzja ramowa Rady UE 2001/220/WSiSW z 15.3.2001 r. w sprawie pozycji ofiar w postępowaniu karnym, Dz.Urz. UE L Nr 82 z 15.3.2001 r., s. 1; dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady Unii Europejskiej Nr 2008/52/WE z 21.5.2008 r. w sprawie niektórych aspektów mediacji w sprawach cywilnych i handlowych, Dz.Urz. UE L Nr 136 z 21.5.2008 r., s. 3; rekomendacja Komitetu Ministrów Nr R(98)1 z 21.1.1998 r. dotycząca mediacji w sprawach rodzinnych; rekomendacja Komitetu Ministrów Nr R(99)19 z 19.9.1999 r. dotycząca mediacji w sprawach karnych; rekomendacja Komitetu Ministrów Nr R(87)20 z 17.9.1987 r. w sprawie reakcji społecznych na przestępczość nieletnich; rekomendacja Komitetu Ministrów Nr R(2006)8 z 14.6.2006 r. w sprawie pomocy dla ofiar przestępstw.

ramowej Rady UE z 15.3.2001 r. w sprawie pozycji ofiar w postępowaniu karnym<sup>4</sup> każde państwo członkowskie dąży do promowania mediacji w sprawach karnych w odniesieniu do przestępstw, dla których uzna taki środek za właściwy, oraz zapewnia, aby wszelkie porozumienia między ofiarą a przestępcą osiągnięte w toku takiej mediacji mogły zostać uwzględnione. Ponadto art. 9 ww. decyzji zobowiązuje państwa członkowskie do zapewnienia ofiarom możliwości uzyskania, w trakcie postępowania karnego, decyzji o kompensacji ze strony sprawcy. Z kolei rekomendacja Komitetu Ministrów Nr R(99)19 z 19.9.1999 r. dotycząca mediacji w sprawach karnych szczegółowo określa zasady kształtowania instytucji mediacji jako instytucji prawa karnego.

Idea mediacji, która jest przejawem unowocześnienia procesu karnego, powinna być także symptomem unowocześnienia procesu w sprawach o wykroczenia. Instytucja ta powstała z potrzeb praktyki zadośćuczynienia za wyrządzoną szkodę czy doznaną krzywdę oraz z nowego spojrzenia na filozofię odpowiedzialności karnej i daje stronom większą autonomię w zakresie rozporządzania swoimi prawami. Zawiera w sobie również restytucję, jako przejaw pogodzenia sprawcy z ofiarą<sup>5</sup>. Mediacja, nawiązując do elementarnych zasad w stosunkach społecznych, odchodzi od tradycyjnego wymierzania sprawiedliwości przez sądy, na rzecz sprawiedliwości indywidualnej, co wymaga zmiany świadomości i zmiany nastawienia w podejściu do sporów przez wszystkie podmioty w niej uczestniczące. Zmiany w świadomości wśród ewentualnych uczestników mediacji nie dokonują się same, ale są stymulowane przez upowszechnianie idei mediacji, wprowadzanie określonych zmian legislacyjnych oraz edukację w tym zakresie<sup>6</sup>.

Mediacja jest instytucją wzbudzającą zaufanie i uznaną za przydatną nie tylko przez osoby uwikłane w rozmaitego rodzaju konflikty, lecz także ważną dla organów procesowych. Może bowiem doprowadzić do lepszego i bardziej satysfakcjonującego zakończenia konfliktu. Dzięki temu strony unikną stresów związanych z koniecznością uczestniczenia w – z reguły przewlekłych formalnych postępowaniach. Organ procesowy zyskuje natomiast to, że prowadzone postępowanie może ulec znacznemu skróceniu, także dlatego, że strony zadowolone z osiągniętego w wyniku mediacji porozumienia nie będą zaskarżać podejmowanych decyzji procesowych. Dzięki usatysfakcjonowaniu stron wzrośnie społeczne zaufanie do organów procesowych. Wynikać to będzie również z tego, że mediacja jest postępowaniem pozwalającym stronom na swobodne wyrażanie swoich opinii, odczuć i życzeń, co może wzbudzić w nich przekonanie, że są aktywnie włączone w rozwiązanie swoich spraw<sup>7</sup>.

Polska, jako państwo UE, powinna uwzględniać zalecenia i rekomendacje unijne, a także włączać wynikające z tych dokumentów zalecenia do szeroko rozumianego

<sup>4</sup> Decyzja ramowa Rady UE 2001/220/WSiSW w sprawie pozycji ofiar w postępowaniu karnym, Dz.Urz. L Nr 82 z 15.3.2001 r., s. 1.

<sup>5</sup> A. Rękas, *Mediacja w polskim prawie karnym*, Warszawa 2011, s. 3.

<sup>6</sup> Deklaracja do stosowania mediacji i innych alternatywnych metod rozwiązywania sporów ADR. Uzasadnienie, Społeczna Rada ds. Alternatywnych Metod Rozwiązywania Konfliktów i Sporów przy Ministrze Sprawiedliwości, [www.sejm.gov.pl](http://www.sejm.gov.pl).

<sup>7</sup> Uzasadnienie projektu roboczego ustawy o mediatorach i zasadach mediacji w sprawach skierowanych przez organy procesowe, [www.sejm.gov.pl](http://www.sejm.gov.pl).

polskiego systemu prawa karnego, a zatem także w zakresie spraw, których przedmiotem są wykroczenia.

Należy zwrócić uwagę, że mediacja wprowadzona została do polskiego postępowania karnego ustawą kodyfikacyjną postępowania karnego z 6.6.1997 r. Początkowo analizowaną instytucję określał art. 320 KPK, który w § 1 wskazywał, że jeżeli ma to znaczenie dla wystąpienia do sądu z odpowiednim wnioskiem, prokurator może, z inicjatywy lub za zgodą stron, skierować sprawę do instytucji lub osoby godnej zaufania w celu przeprowadzenia postępowania mediacyjnego między podejrzanym i pokrzywdzonym. Mediacja ograniczona zatem była jedynie do postępowania przygotowawczego. Jednak ustawodawca, mający na względzie wzrastającą rolę funkcji restytucyjnej postępowania karnego, ustawą z 10.1.2003 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego, ustawy – Przepisy wprowadzające Kodeks postępowania karnego, ustawy o świadku koronnym oraz ustawy o ochronie informacji niejawnych<sup>8</sup>, uchylił art. 320 KPK i wprowadził mediację do części ogólnej Kodeksu postępowania karnego (art. 23a KPK). Należy podkreślić, że działanie ustawodawcy nie polegało wyłącznie na przesunięciu przepisu o mediacji z Rozdziału 35 do Działu I ustawy karnoprocesowej. Zmianie lokalizacji przepisu dotyczącego mediacji towarzyszyło zasadnicze przemodelowanie tej instytucji, przy czym na pierwszy plan wysuwa się nadanie sądowi uprawnienia do skierowania sprawy do postępowania mediacyjnego. Upřednio takie skierowanie mógł wydać jedynie prokurator. Zmiana ta była zresztą postulowana w doktrynie<sup>9</sup>.

Obecnie obowiązujący art. 23a KPK reguluje ogólnie zasady inicjowania postępowania mediacyjnego, określa podmioty uprawnione do jego prowadzenia, czas jego trwania oraz wprowadza wymóg sporządzenia przez mediatora sprawozdania z przebiegu i wyników postępowania mediacyjnego. Szczegółowe zasady sposobu i trybu prowadzenia postępowania mediacyjnego zawierają natomiast unormowania rozp. Ministra Sprawiedliwości z 13.6.2003 r. w sprawie mediacji w sprawach karnych<sup>10</sup>. Ponadto przytoczone rozporządzenie określa:

- warunki, jakim powinny odpowiadać instytucje i osoby uprawnione do przeprowadzenia postępowania mediacyjnego,
- sposób powoływania i odwoływania instytucji oraz osób uprawnionych do przeprowadzenia postępowania mediacyjnego,
- zakres i warunki udostępniania akt sprawy instytucjom i osobom uprawnionym do przeprowadzenia postępowania mediacyjnego.

Mediacja jest to ogół wysiłków podejmowanych przez neutralną osobę w celu rozwiązania konfliktu powstałego wskutek popełnienia czynu zabronionego, między

<sup>8</sup> Ustawa z 10.1.2003 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego, ustawy – przepisy wprowadzające Kodeks postępowania karnego, ustawy o świadku koronnym oraz ustawy o ochronie informacji niejawnych, Dz.U. Nr 17, poz. 155.

<sup>9</sup> Zob. A. Murzynowski, Podstawowe zasady rzetelnego procesu a problem zróżnicowania form postępowania w sprawach o przestępstwa, Prok. i Pr. 2001, Nr 1, s. 18.

<sup>10</sup> Rozp. Ministra Sprawiedliwości z 13.6.2003 r. w sprawie mediacji w sprawach karnych, Dz.U. Nr 108, poz. 1020.

podejrzany/oskarżonym i pokrzywdzonym<sup>11</sup>. Utrzymywanie się tego konfliktu prowadzi do naruszenia dóbr i praw ofiary, a jedyną skuteczną reakcją na takie naruszenie praw, czyli inaczej mówiąc na popełnienie przestępstwa, powinno być rozwiązanie istniejącego sporu, uwzględniające dobro obu stron. Polegać ono powinno przede wszystkim na rekompensowaniu szkód wyrządzonych pokrzywdzonemu. Taka rekompensata skutkuje nie tylko wyrównaniem strat i krzywd samej ofierze, lecz także wygasza konflikt, rozumiany jako problem społeczny zagrażający na przyszłość ponownymi naruszeniami norm<sup>12</sup>. Mediacja zmierza do dobrowolnego porozumienia między sprawcą przestępstwa a ofiarą, prowadzącego do naprawienia materialnych i moralnych szkód przy udziale mediatora<sup>13</sup>. Jest moralnym procesem dającym stronom okazję do okazania swoich odczuć i emocji, poznania wzajemnych racji i przyczyn zaistniałej sytuacji<sup>14</sup>.

Jak słusznie zauważa E. Bieńkowska, racjonalne odwoływanie się do mediacji może przynieść liczne korzyści nie tylko ofierze i sprawcy, lecz także samemu wymiarowi sprawiedliwości. Wśród korzyści drugiego rodzaju autorka wskazuje:

- spowodowanie uwolnienia systemu od zajmowania się niektórymi przestępstwami, dzięki czemu mógłby się on skoncentrować na przestępstwach uznawanych za najgroźniejsze;
- rezygnację z tradycyjnych reakcji prawnych, a zwłaszcza z kary pozbawienia wolności, co może doprowadzić do zmniejszenia się poziomu tzw. wskaźnika prziznania i w związku z tym obniżenia kosztów związanych z funkcjonowaniem całej struktury więziennej oraz innych społecznych kosztów będących efektem skazania, jak rozbicie rodziny, bezrobocie, pomoc społeczna i postpenitencjarna;

<sup>11</sup> P. Kruszyński, B. Bieńkowska, C. Kulesza, P. Piszczek, Wykład prawa karnego procesowego, Białystok 2004, s. 334. Liczne wypowiedzi odnoszące się do definicji mediacji, przedstawiające istotę tej instytucji, odnajdujemy w doktrynie. Szczegółowa ich analiza przekracza ramy niniejszej publikacji, niemniej jednak warto w tym miejscu przytoczyć dwie z nich, które szczególnie trafnie oddają istotę analizowanej instytucji. E. Bieńkowska terminem „mediacja” obejmuje próbę doprowadzenia do ugodowego, satysfakcjonującego obie strony rozwiązania konfliktu karnego na drodze dobrowolnych negocjacji prowadzonych przy udziale osoby trzeciej, neutralnej wobec stron i ich konfliktu, czyli mediatora, który wspiera przebieg negocjacji, łagodzi powstające napięcia i pomaga – nie narzucając jednak żadnego rozwiązania – w wypracowaniu porozumienia. Autorka, analizując problem istoty mediacji, trafnie podkreśla, że chodzi tu nie o rozstrzygnięcie merytoryczne konfliktu przez uznanie jednej strony za winną jego zaistnienia, a drugiej za pokrzywdzoną nim, lecz o doprowadzenie do satysfakcjonującego obie strony ugodowego rozwiązania konfliktu. Wszystko to wymaga współdziałania stron na zasadzie partnerstwa, a nie tak jak w procesie karnym – przeciwstawiania ich sobie i plasowania na dwóch przeciwległych biegunach (E. Bieńkowska, Istota i znaczenie mediacji w prawie karnym, [w:] O. Górniok (red.), U progu nowych kodyfikacji karnych. Księga ku czci prof. L. Tyszkiewiczza, Katowice 1999, s. 23). A. Rękas z kolei przez pojęcie „mediacja” rozumie dobrowolne porozumienie pomiędzy pokrzywdzonym i sprawcą w celu naprawienia wyrządzonych szkód materialnych i moralnych, przy pomocy bezstronnej i neutralnej osoby, jaką jest mediator. Jednocześnie A. Rękas zauważa pozytywne konsekwencje analizowanej instytucji i podkreśla, że pozwala ona pokrzywdzonemu na wyrażenie jego uczuć i odczuć, a także jego oczekiwań i potrzeb. Przestępcy zaś pozwala na przyjęcie odpowiedzialności za skutki przestępstwa oraz podjęcie związanych z nią działań. Sprzyja trwałemu zakończeniu konfliktu między stronami lub jego złagodzeniu (A. Rękas, *op. cit.*, s. 3).

<sup>12</sup> A. Sitarska, Przemoc w rodzinie a mediacja, Prok. i Pr. 2006, Nr 1, s. 57.

<sup>13</sup> A. Rękas, *op. cit.*, s. 3.

<sup>14</sup> E. Bieńkowska, Mediacja w sprawach karnych, Warszawa 2009, s. 5.

– przywrócenie zburzonego przestępstwem zaufania w stosunkach społecznych<sup>15</sup>.

Stosowanie zatem mediacji w postępowaniu karnym i obiektywne korzyści z niej płynące będą niczym innym jak dążeniem do odejścia od funkcji retrybutywnej i wysunięciem na pierwszy plan funkcji restytucyjnej.

Skoro zatem ustawodawca podkreśla znaczenie zażegnania konfliktu pomiędzy sprawcą i ofiarą w postępowaniu karnym, to dziwi, że takiej potrzeby długo nie dostrzegął w odniesieniu do czynów o mniejszym stopniu społecznej szkodliwości, jakimi są wykroczenia. Należą one przecież do szeroko rozumianej gałęzi prawa karnego, obejmującego wszystkie czyny zabronione. W konsekwencji ustawodawca powinien rozszerzyć kategorie spraw, w których może być prowadzona mediacja, także do wykroczeń, a nie ograniczać ich tylko do postępowania karnego *sensu stricto*. Należałoby wnioskować zatem *de lege ferenda* o wprowadzenie do Kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia przepisów, które stwarzałyby podstawę do przeprowadzenia mediacji w sprawach o wykroczenia. Z tego względu pozytywnie ocenić należy podjętą przez ustawodawcę inicjatywę w tym zakresie – opracowanie projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego i niektórych innych ustaw<sup>16</sup>, który wprowadza instytucję mediacji w zakresie spraw o wykroczenia (art. 10 pkt 1 projektu ww. ustawy). Ostateczną wersję tego projektu, uwzględniającą analizę uwag zgłoszonych w ramach konsultacji społecznych, Komisja Kodyfikacyjna Prawa Karnego przyjęła 20.12.2011 r. Jednocześnie warto zauważyć, że postulaty zmian w zakresie wprowadzenia mediacji w sprawach o wykroczenia były zgłaszane już wcześniej. Ich wyrazem jest chociażby opracowanie projektu ustawy o mediatorach i zasadach prowadzenia mediacji w sprawach skierowanych przez organy procesowe<sup>17</sup>, która w art. 3 pkt e przewiduje również możliwość prowadzenia mediacji w sprawach o wykroczenia.

Jako że sprawy te należą do szeroko rozumianych spraw karnych działanie mające na celu umożliwienie prowadzenia mediacji w tego rodzaju sprawach można przeprowadzić dwojako. Ustawodawca może włączyć art. 23a KPK do art. 8 KPW, przez co umożliwi stosowanie postępowania mediacyjnego w sprawach o wykroczenia, bądź też wprowadzić do Kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia odrębny przepis regulujący tę instytucję. Pierwszą z wymienionych możliwości zastosowano we wspomnianym powyżej projekcie ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego i niektórych innych ustaw.

Ponieważ jednak odpowiednie stosowanie art. 23a KPK nie jest samo w sobie wystarczające, jako że postępowanie o wykroczenia funkcjonuje dopiero od wszczęcia go w sądzie, a to poprzedzone jest pozaprocesowymi, choć dowodowymi, czynnościami wyjaśniającymi prowadzonymi samodzielnie przez Policję oraz inne stosowne organy, i to w sytuacji, gdy czynności te nie mają charakteru dochodzenia i inne są ich cele, zasadnie uznano za

<sup>15</sup> *Ibidem*, s. 5.

<sup>16</sup> Projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego i niektórych innych ustaw, <http://bip.ms.gov.pl/pl/projekty-aktow-prawnych/prawo-karne/>.

<sup>17</sup> Projekt z 15.10.2009 r. przygotowany przez prof. E. Bieńkowską i prok. L. Mazowiecką (członkinie Społecznej Rady ds. alternatywnych Metod Rozwiązywania Konfliktów i Sporów przy Ministrze Sprawiedliwości); zob. L. Mazowiecka (red.), *Mediacja dla każdego*, Warszawa 2010, s. 133 i n. wraz z komentarzem E. Bieńkowskiej, *O potrzebie ujednolicenia regulacji dotyczących mediatorów i mediacji w systemie polskiego prawa*, tamże, s. 123 i n.

niezbędne w projekcie ww. ustawy dokonanie w tej materii zmiany odrębnie także na gruncie tych czynności. Sprowadza się ona do uzupełnienia art. 54 KPW o nowy § 8, według którego organ prowadzący te czynności, może samodzielnie, ale tylko z inicjatywy lub za zgodą osoby, którą przesłuchano w roli podejrzanego, oraz osoby pokrzywdzonej wykroczeniem przekazać sprawę do mediacji, stosując już poza tym odpowiednio art. 23a KPK.

Ponadto należy podkreślić, że w sytuacji wprowadzenia mediacji do postępowania w sprawach o wykroczenia zmianie powinien ulec także art. 5 KPW, wskazujący negatywne przesłanki procesowe. Zasadna byłaby zmiana tego przepisu przez wprowadzenie jako negatywnej przesłanki procesowej także pozytywnego zakończenia mediacji, gdzie na skutek postępowania mediacyjnego doszło do pojednania między obwinionym i pokrzywdzonym. Oczywiście w tym wypadku nie musiałyby to być umorzenie bezwarunkowe, a mogłoby być umorzenie warunkowe, które wiązałoby się z poddaniem sprawcy próbie przez wskazany okres czasu i nawiązywałoby w pewien sposób do instytucji warunkowego umorzenia postępowania w sprawach karnych. Należałoby dążyć także do tego, aby ugoda zawarta w trakcie trwania procesu naprawczego nie musiała być powtarzana przed sądem, ale po dokonaniu kontroli przez sąd pod kątem jej zgodności z prawem i zasadami współżycia społecznego powinna być przez sąd zatwierdzona i posiadać status ugody sądowej z wszelkimi jej konsekwencjami prawnymi. Wynik pozytywnie zakończonej mediacji powinien mieć zatem taki sam status jak każde orzeczenie sądowe i powinien wykluczać oskarżenie co do tych samych faktów. Jak słusznie bowiem zauważa R. Świeżak, najkorzystniejszy wyrok okazuje się niczym, jeżeli nie możemy go wyegzekwować, co zdarza się niestety nader często<sup>18</sup>. Należy zdawać sobie sprawę, że dobrze przeprowadzona mediacja umożliwia odbudowanie zaufania naruszonego w trakcie konfliktu, co jest szczególnie ważne, gdy strony zmuszone są pozostawać ze sobą w dalszym ciągu w bliskich kontaktach i co ma znaczenie także dla przyszłej resocjalizacji sprawcy.

Negatywne zaś zakończenie mediacji – wyrażające się nierozwiązaniem przez strony konfliktu – powinno skutkować rozstrzygnięciem sprawy w toku postępowania w sprawach o wykroczenia.

Problem pojawia się także w sytuacji, gdy ugoda zawarta w procesie naprawczym nie zostanie przez strony wykonana. Wydaje się, że słusznym rozwiązaniem w tym zakresie powinno być zwrócenie sprawy do postępowania sądowego, na wniosek strony postępowania bądź oskarżyciela publicznego, który dowiedział się o takich zdarzeniach, i bez zbędnej zwłoki podjęcie decyzji co do dalszego procedowania<sup>19</sup>.

Aby mediacja w sprawach o wykroczenia spełniła stawiane jej cele, w trakcie jej realizacji powinny być bezwzględnie przestrzegane kluczowe zasady wynikające z aktów prawnych prawa międzynarodowego. Zaliczyć do nich należy:

- dobrowolność, wyrażającą się w tym, że skierowanie sprawy do postępowania mediacyjnego, a w rezultacie – uczestnictwo w tym postępowaniu, powinno stanowić

<sup>18</sup> R. Świeżak, *Idea mediacji*, Jur. 1998, Nr 3–4, s. 30.

<sup>19</sup> Rozwiązanie takie jest zgodne z zasadami ONZ w przedmiocie stosowania programów sprawiedliwości naprawczej w sprawach karnych – *United Nations Basic Principles on the Use of Restorative Justice Programmes in Criminal Matters* (ECOSOS Res. 2002/12). Tekst niepublikowany w oficjalnym przekładzie na język polski.

- konsekwencję świadomej, niewymuszonej decyzji podjętej przez uczestniczące w nim strony. Decyzji, z której powinny one mieć możliwość wycofania się w każdej chwili. Nieprzymuszona wola oraz gotowość wypełnienia przyszłych zobowiązań przyjętych w ramach mediacji to podstawowy wymóg zainicjowania tego rodzaju postępowania. W związku z powyższym strony, zanim wyrażą zgodę na uczestniczenie w mediacji, powinny zostać poinformowane o przysługujących im uprawnieniach, a zatem – także o zasadach procedury mediacyjnej oraz o jej możliwych konsekwencjach, w szczególności w kategoriach decyzji karnoprawnych. Udzielenie stronom informacji w tym zakresie pozwoli im podjąć w pełni świadomą decyzję o udziale w mediacji;
- bezstronność, która wynika z tego, że uczestniczące w mediacji strony powinny mieć zapewnione równe prawa i być jednakowo traktowane. W konsekwencji mediator nie powinien być zaangażowany z punktu widzenia czyichkolwiek interesów. Gwarancję bezstronności zapewnić może osoba potrafiąca uniknąć osobistego zaangażowania, niepopierająca żadnej ze stron uczestniczących w mediacji, zapewniająca im takie samo traktowanie, w tym ochronę ich godności. Mediator, podejmując czynności mające na celu doprowadzenie do ugodowego rozwiązania konfliktu karnego pomiędzy pokrzywdzonym i podejrzanym lub oskarżonym, nie reprezentuje interesów żadnej ze stron, jest osobą neutralną, która ma za zadanie wspierać przebieg negocjacji, pomagać stronom w pełnym uczestniczeniu i osiągnięciu korzyści z mediacji, nie faworyzować jednak żadnej z nich, w szczególności pokrzywdzonego;
  - poufność – postępowanie mediacyjne jest prowadzone w sposób niejawnym. W konsekwencji wszystko to, co jest poruszane na spotkaniu informacyjnym i posiedzeniu mediacyjnym, ma charakter poufny. Informacje o przebiegu mediacji nie mogą zostać ujawnione osobom postronnym oraz organowi procesowemu, który przekazał sprawę na drogę postępowania mediacyjnego lub przed którym toczy się postępowanie karne. W tym miejscu warto zauważyć, że obowiązujący Kodeks postępowania karnego nie zawiera unormowań prawnych stanowiących gwarancje realizacji tej zasady, polegających na zakazie przesłuchania mediatora. Rozwiązaniem zapewne byłoby, jak przewiduje projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego i niektórych innych ustaw, wprowadzenie do Kodeksu postępowania karnego art. 178a, stanowiącego, że nie wolno przesłuchać jako świadka mediatora co do faktów, o których dowiedział się od oskarżonego lub pokrzywdzonego, z wyłączeniem informacji o przestępstwach, o których mowa w art. 240 § 1 KK. Podobne rozwiązanie proponuje także art. 6 § 1 projektu ustawy o mediatorach i zasadach prowadzenia mediacji w sprawach skierowanych przez organy procesowe. Wprowadzenie zmian w tym zakresie należałoby niewątpliwie *de lege ferenda* postulować. Ponadto rozwiązanie to, w sytuacji wprowadzenia instytucji mediacji w sprawach o wykroczenia, powinno także zostać uwzględnione w tego rodzaju sprawach – w drodze zmiany przepisu art. 41 § 1 KPW, przez wymienienie w nim art. 178a wśród innych przepisów KPK mających odpowiednie zastosowanie przy przeprowadzaniu dowodu z zeznań świadka w sprawach o wykroczenia;
  - tajemnicę – wprowadzenie zasady tajemnicy, jak podkreśla się w uzasadnieniu do wspomnianej powyżej ustawy o mediatorach i zasadach prowadzenia mediacji

w sprawach skierowanych przez organy procesowe, jest niezbędne dla zagwarantowania, aby okoliczności ujawnione w trakcie postępowania mediacyjnego nie mogły zostać wykorzystane na użytek dalej prowadzonego formalnego postępowania. Wymagają tego dokumenty międzynarodowe, a wynika to z faktu, że postępowanie mediacyjne nie jest postępowaniem dowodowym. Tajemnica mediacji to zakaz przesłuchiwania na temat wspomnianych okoliczności nie tylko mediatora, lecz także stron i innych uczestników postępowania mediacyjnego.

Reasumując należy podkreślić, że do niewątpliwych zalet instytucji mediacji zaliczyć należy możliwość bezpośredniego rozwiązania czy złagodzenia konfliktu karnego między jego stronami, na drodze dobrowolnych negocjacji, złagodzenie napięć między nimi oraz złagodzenie negatywnych skutków zjawiska wiktyimizacji. Mediacja stwarza sprawcy okazję nie tylko przeproszenia pokrzywdzonego czy wyjaśniania mu motywów postępowania, ale również dojścia do porozumienia w kwestii naprawienia wyrządzonych pokrzywdzonemu szkód i krzywd. Pokrzywdzony natomiast, oprócz przeprosin czy też wyjaśnień ze strony sprawcy, może wyrazić swoje uczucia związane ze zdarzeniem przestępnym, będącym często jednym z najbardziej traumatycznych doświadczeń w jego życiu, oraz przedstawić skutki przestępstwa dla jego życia i zdrowia.

Dziwi więc, jeśli wziąć pod uwagę powyższe korzyści, że ustawodawca dotychczas nie wprowadził instytucji mediacji na gruncie Kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia, co *de lege ferenda* należałoby postulować. Tym bardziej że z uwagi na charakter konfliktów, które mogą leżeć u podstaw błahych zachowań, jakimi są wykroczenia, eliminacja ich źródła bez sięgania po reakcję karną wydaje się szczególnie zasadna.

Ponadto wprowadzenie tej zmiany na gruncie spraw o wykroczenia stanowić może źródło określonych korzyści dla wymiaru sprawiedliwości, wśród których można wskazać np. możliwość skoncentrowania się na przestępstwach uznanych przez ustawodawcę za najgroźniejsze wobec uwolnienia systemu od zajmowania się czynami o mniejszym stopniu społecznej szkodliwości, jakimi są wykroczenia.

Mimo że mediacja w szeroko pojętym systemie prawa karnego funkcjonuje w Polsce jako instytucja ustawowa już ponad 10 lat, to nadal wzbudza zastrzeżenia w zakresie jej unormowania jako instytucji procesowej i określenia jej znaczenia dla rozstrzygnięcia konfliktu karnego, stanowiąc przyczynek do dyskusji. Jako przykład istotnego mankamentu w tym zakresie należy wskazać chociażby niewprowadzenie przez ustawodawcę zasady tajemnicy mediacji, wyrażającej się w zakazie wykorzystania informacji uzyskanych przez mediatora w trakcie postępowania mediacyjnego na użytek postępowań prowadzonych przez organy procesowe. Zastrzeżenia dotyczą także przepisów kształtujących wymogi wobec mediatorów oraz przesądzających o ich statusie zawodowym i pozycji w systemie wymiaru sprawiedliwości karnej<sup>20</sup>. Okoliczności te wskazywałyby na konieczność zmodyfikowania przepisów odnoszących się do mediacji i mediatorów zawartych w unormowaniach karnych, co niewątpliwie sprzyjałoby rozwojowi tendencji do wykorzystywania instytucji mediacji. Ma to także znaczenie w sytuacji wprowadzenia mediacji w sprawach o wykroczenia.

<sup>20</sup> Zob. E. Bienkowska, O potrzebie zmian obowiązujących regulacji prawnych dotyczących mediacji w sprawach karnych, [w:] L. Mazowiecka (red.), *Mediacja karna jako forma sprawiedliwości naprawczej*, Warszawa 2011, s. 56–57.